

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ АГРОПРОМИСЛОВОГО
КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Досліджено теоретичні й методологічні засади формування та функціонування організаційно-економічного механізму агропромислового комплексу в умовах глобалізації світового економічного простору. Виявлено основні закономірності й протиріччя, що характеризують особливості розвитку сучасної інфраструктури продовольчого ринку, можливості залучення іноземних інвесторів у реалізацію національних проектів розвитку аграрного сектору економіки, доцільність розроблення організаційно-правових засад становлення вітчизняних транснаціональних корпорацій. Визначено пріоритетність розвитку сучасних телекомунікаційних технологій і орієнтацію системи економічної аграрної освіти на інформатизацію вітчизняного агропромислового комплексу.

The theoretical and methodological principles of forming and functioning of organizational-economic mechanism of agriculture in a globalizing world economy. The basic patterns and contradictions that characterize the features of a modern infrastructure of the food market, the possibility of attracting foreign investors in the implementation of national development projects in the agricultural sector, feasibility of developing institutional and legal framework of formation of domestic multinationals. Determined the priority of development of modern telecommunication technologies and economic orientation of agricultural education on informatization of domestic agriculture.

Для відновлення й підтримки розвитку світової економіки і збалансування глобального попиту Міжнародний валютний фонд розробляє заходи у рамках «Сприяння збалансованому світовому розвитку» [1, с. 16–18]. Країни, які до фінансово-економічної кризи мали великий зовнішній дефіцит, повинні консолідувати свої державні фінанси, щоб обмежити збитки для потенційного макроекономічного зростання. Проте країни, що мали надмірний профіцит рахунку поточних операцій, мають підтримувати формування глобального попиту і пропозиції. Підвищення внутрішнього попиту варто здійснювати шляхом збільшення витрат на розвиток продовольчого сегмента, систем соціального захисту і якості інфраструктури.

Розширення міжнародного продовольчого бізнесу супроводжується концентрацією фінансового капіталу і виробництва, а також зростанням впливу глобальних закономірностей і протиріч, зумовлених економічною циклічністю, можливістю виникнення кризових явищ, геополітичними і фінансовими ризиками, зумовленими високою волатильністю валютних курсів.

Наукові дослідження формування фінансового механізму ґрунтуються на концепціях і теоріях фінансів та фінансового менеджменту, й відображені у працях таких відомих вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: Г. Александера, В. Алексійчука, В. Бочарова, Р. Брейлі, М. Вороніна, Б. Глухова, М. Дем'яненка, М. Ескіндарова, І. Іванова, В. Ковальова, Дж. Ковалья, М. Крейніної, М. Міллера, Ф. Модільяні, Л. Павлової, О. Стоянової, Ю. Троніна, Г. Шарпа.

Метою публікації є дослідження особливостей і тенденцій формування організаційно-економічного механізму продовольчого ринку, а також розроблення рекомендацій з його вдосконалення в умовах активізації цивілізаційних процесів і загострення міжнародної конкуренції.

Сучасний ринок – це система товарно-грошових відносин виробників і споживачів матеріальних благ, що розвивається з урахуванням економічних законів попиту, пропозиції та конкуренції. Ефективність управління і конкурентоспроможність залежать від дієвості господарського механізму. Під господарським механізмом варто розуміти в сукупності: особливості формування і функціонування господарської системи; структуру господарської системи (територіальну, галузеву); взаємозв'язки між елементами системи; форми і методи управління господарською системою з урахуванням поступальної зміни соціально-економічного устрою.

До основних видів механізмів управління належать: економічні, організаційні і структурні. Механізм управління включає такі елементи: методи, форми, інструменти, принципи і завдання управління.

Організаційно-економічний механізм управління – це сукупність організаційних та економічних важелів, що впливають на параметри системи управління.

Організаційно-економічний механізм управління суб'єктами господарювання охоплює основні функціональні підсистеми: планування, мотивації, організації, моніторингу та регулювання. Для досягнення конкурентних переваг у структурі організаційно-економічного механізму варто оптимізувати систему забезпечення, функціональну і цільову системи. Організаційна реструктуризація – це розроблення організаційної системи управління сільськогосподарським підприємством, спрямованої на максимальну ефективність досягнення сформульованих цілей і поставлених завдань.

Водночас варто наголосити на неврегульованості питань, пов'язаних зі реструктуризацією операційної діяльності, які мають сприяти вирішенню таких завдань: зниженню собівартості продукції; підвищенню продуктивності праці; вибору ринків і створенню системи збуту; підвищенню якості обслуговування клієнтів і споживачів.

Гарантування продовольчої безпеки, достатніх обсягів внутрішнього продовольчого виробництва і дохідності в сільському господарстві суттєво залежать від протекціоністської сільськогосподарської політики. Незважаючи на торговельні бар'єри, деякі основні продукти харчування (зернові й олійні культури) продають на зовнішніх ринках. Проте багато видів продовольства не продають на зовнішніх ринках, тому світові ціни на продукти харчування є лише одним із визначальних чинників внутрішньої інфляції цін на продовольство. МВФ здійснює моніторинг продовольства, визначає індекс цін на продовольство і відстежує спотові ціни на 22 види сільськогосподарських продуктів харчування [2, с. 26]. До них належать основні зернові культури (кукурудза, пшениця, рис), насіння олійних культур, харчові олії (пальмова олія), основні види м'яса та ін. Цей індекс дає змогу визначити перспективи ринків продовольчих товарів у межах програми «Перспективи розвитку світової економіки», що реалізує МВФ.

Реалізуючи конкретні моделі й механізми контрактів на сільськогосподарську продукцію, варто враховувати суспільний характер споживання кінцевих і проміжних продуктів, зростаючий попит, а також співвідношення цін «відкритого» і «тіньового» продовольчих ринків. Розвиток форм контрактів, що включають договірні відносини як між підприємствами-учасниками ринку, так і між державними регуляторами і сільськогосподарськими підприємствами, має розширити традиційні методи управління фінансовими потоками і вивести на якісно новий рівень процеси реформування національного продовольчого ринку.

Структурною складовою господарського механізму є фінансовий механізм, ефективність функціонування якого визначає фінансову незалежність держави. З огляду на це державні регуляторні органи здійснюють моніторинг формування і використання фондів фінансових ресурсів на різних рівнях економічної системи. До основних елементів фінансового механізму належать такі: фінансові нормативи (характеризують рівень забезпечення видатків фінансовими ресурсами), ліміти (встановлені обмеження на витрати в економічних інтересах держави, суб'єктів господарювання чи фізичних осіб) та резерви (резервування фінансових ресурсів для нейтралізації у майбутньому можливих непередбачуваних збитків).

У сучасних умовах важливо відстежувати розвиток фінансового механізму при трансформації потужних національних сільськогосподарських компаній; особливості формування пасивів, витрат, доходів і фінансових результатів; визначити пріоритети здійснення ефективного ризик-менеджменту компаній; розробити модель трансформації фінансових ресурсів у якісні активи сільськогосподарських підприємств в умовах розширення їхньої глобальної діяльності.

В аграрному секторі особливу увагу варто приділити розвитку інфраструктури, стан якої обмежує розвиток продовольчого ринку. В цьому контексті дослідження Світового банку (World Bank, 2007) підтверджують, що державні витрати на інфраструктуру, освіту та охорону здоров'я впливають на економічне зростання. У доповіді Комісії з питань зростання й розвитку (Commission on Growth and Development, 2008) зазначається, що промислово розвинуті країни характеризуються високими державними інвестиціями, які визначаються як складові не менше 7% валового внутрішнього продукту.

Для фінансування розвитку інфраструктури в аграрному сегменті варто залучати різноманітні інвестиційні ресурси. Державні інвестиції й суспільний капітал зростають різними темпами, залежно від початкового рівня запасу капіталу [3, с. 34]. Поділяємо точку зору С. Арсланалла, Ф. Борнхорста, С. Гупта і Е. Сзе, які зазначають, що зростання обсягів суспільного капіталу може сприяти економічному зростанню, особливо якщо виключити з оцінок вплив первісного рівня суспільного капіталу. Ці науковці зауважують, що короткостроковий ефект є більшим у країнах з розвинутою економікою, а довгостроковий ефект – у країнах, що розвиваються [4]. Водночас для залучення іноземних інвесторів у реалізацію національних проектів розвитку інфраструктури, крім формування

сприятливого економічного клімату, доцільно розробити організаційно-правові засади для становлення вітчизняних транснаціональних корпорацій.

Сучасна світова економіка розвивається в напрямку подальшої консолідації. Прискорення процесів глобалізації й взаємозалежності національних економік зумовлює активізацію формування транснаціональних корпорацій і транснаціональних банків, які спроможні провадити ефективну економічну діяльність у кількох країнах одночасно. Це визначає їхню роль як основних інституцій глобалізації, що об'єднують національні економіки і нації у єдиний світовий економічний простір.

Розширення руху капіталів, технологій, товарів, послуг, кваліфікованої робочої сили й управлінського персоналу сприяє створенню транснаціональних корпорацій (ТНК) і транснаціональних банків (ТНБ), які визнають як світову відтворювальну цілісність. У науковій літературі ТНК і ТНБ ідентифікують як центри фінансової та економічної влади в національній і світовій економіках.

Сучасні ТНК і ТНБ мають такі переваги: по-перше, важливими етапами глобалізації є запровадження цими інституціями нових або розширення існуючих механізмів інвестиційної, інноваційної та фінансової діяльності. По-друге, ТНК і ТНБ володіють потужними фінансовими ресурсами, що дають змогу їм ефективно перерозподіляти наявні ресурси з метою зниження витрат виробництва, оптимізації податків і максимізації прибутку. По-третє, під контролем ТНК і найпотужніших банків перебуває до 80% загальних обсягів фінансових, матеріальних і трудових ресурсів більшості країн світу. Крім цього, в XXI ст. активізувалися процеси перенесення цими інституціями значної частини своєї основної діяльності (понад 25%) за межі своїх національних економік.

ТНК є основними інституціями міжнародних валютно-фінансових відносин, оскільки вони здійснюють міжнародну диверсифікацію активів, використовуючи світовий ринок капіталів для одержання фінансових ресурсів, а трансферне ціноутворення – для мінімізації оподатковування. У цьому контексті національним ТНК доцільно: розробити модель сучасного організаційно-економічного механізму розширення діяльності вітчизняних ТНК у глобальній економіці; систематизувати і визначити фінансові стратегії з метою забезпечення максимізації прибутковості вітчизняних ТНК в умовах глобалізації; розробити організаційно-правовий механізм вертикально інтегрованої ТНК для забезпечення мультиплікаційного ефекту на глобальному ринку; формувати сприятливий економічний клімат для залучення іноземних інвесторів у реалізацію національних проектів і стратегічних пріоритетів розвитку України в умовах глобалізації.

Для реалізації теоретичних і методологічних положень розвитку організаційно-економічного механізму агропромислового комплексу, що дає змогу забезпечити вирішення завдань реалізації продовольчої безпеки, необхідно здійснювати такі заходи.

1. Вдосконалення організаційно-економічного механізму аграрної економіки потребує реалізації стратегії реформування галузевих конгломератів і створення вітчизняних ТНК з урахуванням особливостей ієрархічно організованої виробничо-технологічної структури, що містить як горизонтально, так і вертикально інтегровані підрозділи.

2. В умовах відкритості національних економік та уніфікації державного регулювання, більшість промислово розвинених країн на практиці активно проводять протекціоністську політику захисту внутрішніх ринків, тому при активізації інтеграційних процесів варто приділити особливу увагу розвитку вітчизняних ТНК. Використання ефективного міжнародного фінансового менеджменту, заснованого на застосуванні новітніх методів і інструментів управління дасть змогу реалізувати свої конкурентні переваги вітчизняним ТНК при відкритті дочірніх компаній й філій закордоном.

3. Агропромислове виробництво України в ринкових умовах потребує розширення можливостей використання сучасних телекомунікаційних технологій, орієнтації системи економічної аграрної освіти на інформатизацію вітчизняного агропромислового комплексу та вироблення у молодих економістів навичок застосування глобальної комп'ютерної мережі в аграрному бізнесі.

Література

1. *Международный Валютный Фонд. Годовой отчет 2010. Содействие сбалансированному мировому подъему.* – Вашингтон : МВФ, 2011. – 80 с.
2. Хелблінг Т. В меню – рост цен / Т. Хелблінг, Ш. Роуч // *Финансы & развитие.* – 2011. – Март. – С. 24–27.
3. Арсланалп С. Инвестиции в рост / С. Арсланалп, Ф. Борнхорст, С. Гупта // *Финансы & развитие.* – 2011. – Март. – С. 34–37.
4. *Arslanalp Serkan, Fabian Bornhorst, Sanjeev Gupta, Elsa Sze. Public Capital and Growth.* – Washington : International Monetary Fund Working Paper. – 2010. – 10/175.